

Elva Gümnaasium

Lisette Sarapik

11.klass

LUULEKOGU “MESIKAUNIS MEEL”

Praktiline töö

Juhendaja: Tiina Õunapuu

Elva 2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. LUULEKUNST	5
1. VARASEM KOGEMUS	6
2.1. Lapsepõlv	6
2.2. Teismeiga	6
2. EESKUJUD	7
3.1. Mari Jürjens	7
3.2. Marie Under	8
3. PRAKTILISE TÖÖ KÄIK	9
4.1. Idee leidmine	9
4.2. Eeltöö	10
4.3. Ajagraafik	11
4.4. Looma kirjutamine	12
4.5. Kujundamine ja kokkupanek	13
4.6. Trükkimine	14
4. LUULEKOGU ANALÜÜS	15
5.1. Keelekasutus	15
KÕLAKUJUNDID	15
5.1.1. Alliteratsioon	16
5.1.2. Assonants	17
5.1.3. Täisalgriim	18
5.1.4. Helijäljendus	19
5.1.5. Häälikusümboolika	19
KÕNEKUJUNDID	20
5.1.6. Epiteet	20
5.1.7. Võrdlus	21
5.1.8. Metafoor	22
5.1.9. Isikustamine	23
5.1.10. Sümbol	24
5.1.11. Allegooria	24
5.1.12. Hüperbool	25
5.1.13. Litootes	25
5.1.14. Oksüümoron	26
5.2. Luuletuste teemad	26
5.3. Luuletuste vorm	27
TAGASISIDE	27
6.1. Leelo Tungal	29
6.2. Hille Kõrgesaar	30

6.3. Lena Leonovitš	30
6.4. Ilme Mõttus	31
ENESEANALÜÜS	34
KOKKUVÕTE	35
KIRJANDUS JA ALLIKAD	36
LISAD	38
Lisa 1. Luulekogu sisu	38
Lisa 2. Päeviku väljavõte luuletusest “Kevadevõim”	40
Lisa 3. Tagakaanel olev moto	41
SUMMARY	42
AUTORIDEKLARATSIOON	43

SISSEJUHATUS

Käesoleva praktilise töö raames on valminud luulekogu “Mesikaunis meel”, mis on mõeldud kõigile lugemiseks. Nii kogumikus kui ka kirjalikus töös esinevate luuletuste kirjutamisel on kasutatud erinevaid kirjanduslikke stiilikujundeid: kõla- ja kõnekujundeid. Luuletuste teemad on varieeruvad, kuid läbivalt on fookuses tunded, negatiivsed ja positiivsed ning aastaringne loodus.

Valitud teema arenes välja autori isiklikust huvist luule vastu ning pikaajalisest kokkupuutest kirjandusega. Mõjutusi andis ka unistus luua oma raamat.

Töö eesmärgid on anda välja luulekogu ning tutvuda lähemalt luulekunsti võtetega. Praktilise töö soovitud lõpptulemuseks on luulekunsti võtete omandamine ning autori kui loomekirjutaja arendamine.

Iga kirjandusliku praktilise töö vajalikkus seisneb panuses, mida töö autor kirjandusmaailmale annab. Antud juhul võib luulekogu kirjutamine arendada kirjandushuvi ka tulevikuks. Kõigi noorte huviliste kirjutamise alguslugu annab juba väikese panuse Eesti kirjandusmaastikule.

Töö on jaotatud viieks suuremaks peatükiks, kus esimene neist tutvustab luulekunsti. Teise peatüki eesmärk on anda ülevaade autori varasemast kokkupuutest luule ja kirjandusega. Kirjeldatakse nii lapseõlve- kui ka teismeiga. Suurimad eeskujud luulekogu valmimisel on välja toodud kolmandas peatükis. Neljas peatükk annab põgusa ülevaate kogu praktilise töö käigust: kust tuli idee, millist eeltööd see nõudis, kuidas nägi välja loome kirjutamine ning kogumiku kujundamine, mille järgi on luulekogu kokku pandud ja ka lähemalt trükkimisest. Suurimas ehk viiendas peatükis on kogumikku analüüsitud. See peatükk hõlmab luuletuste vorme, teemasid ja rakendatud kujundeid. Iga kujundi juures on luuletuse näol näide selle kasutamisest. Kõik peatükid annavad ühiselt ülevaate autori luuletaustast, keelekasutusest ning terve kogumiku loomise protsessist. Lisade peatükis on välja toodud kogumikus esinevad luuletused (vt Lisa 1), neid kaunistavad pildid, kogumiku tagakaanel olev moto ning väljavõtteid päevikust.

Kui ei ole osutatud teisiti, on kõik kujundite näidised autori loodud.

1. LUULEKUNST

Peatüki eesmärk on anda põgus sissevaade luulesse, tutvustades tuntud kirjandusnimeste ning töö autori tõlgendusi luulest. Autor on oma mõtete rikastamiseks leidnud end kõnetavad vaated, mida teised autorid on luulest jaganud.

„Mis on luule? Esmapilgul kuulub see”, nagu rõhutab Väljataga (2013, 153) „– nagu küsimus õnnest või elu mõttest – niisuguste igaveste küsimuste hulka, millele selget ja ammendavat vastust ei tahetagi.” Luulel ei ole ühtainust tõlgendust, mis kõikidele küsimustele vastaks. Luule on nurgeline kujund, mille igast nurgast paistab erinev vaatepilt.

Luule on üldlevinud definitsiooni järgi keeleline kunst, seotud kõne, mille loob kujundlik keelekasutus. Sõnakunsti eelduseks ning materjaliks on keel, mis on olulisim kirjeldusvahend (Annus, Merilai, Saro, 2007: 9, 19, 21). Luule kujundlik keelekasutus ei ole kirjutaja seest välja pigistatud, karmide reeglite järgi seatud ning raamidesse surutud. Luule on vaba ja põhjatu. Luule vabadust on sõnastanud eesti luuletaja ja libretist Anna Haava, luuletuses „Ei tule luule tuulest”:

Luule, see ei tule tuulest
ega kuku käisest ka –
ära sunni, ära keela –
kõik see oleks asjata.

Luule, see on leekiv tõde,
veri sinu südamest,
seda pead sa ilmutama,
hoolimata enesest.

/Anna Haava, 1897/

Luulet saab tõlgendada ka metafoori või võrdkuju kasutades: luule on kui ruupor käes keset müra täis ruumi, see on nagu tulitav tee kurgus kui hää on ära.

Luule ei kõneta neid, kes luulet ei mõista, kuid autori jaoks on luule kivisse raiutud kiindumus.

1. VARASEM KOGEMUS

Järgnevas peatükis on kirjeldatud töö autori kokkupuuteid kirjandusega ja jagatud kogemusi luuletuste kirjutamisega. Kogemuste jagamiseks on esile toodud lapsepõlv ning teismeiga. Alapeatükkidest tuleb välja, miks ja millal tekkis autoril huvi luule vastu.

2.1. Lapsepõlv

Loomingulise eneseväljenduse vastu tekkis huvi juba lapsepõlves. Lasteaias kujunesid mõjutavateks eeskujudeks vanem õde ning järelevalvav tädi. Tänu nende panusele sai omavanustest esimesena lugema ja kirjutama õpitud. Kui trükitähed olid selged, kasvas ka loomeind. Lapsepõlves ümbritsev perekond andis hoogu loovuse arendamisele. Nii sai alustatud laulude, luuletuste, näidendite ja raamatute kirjutamisega. Need aina kogunesid märkmikutesse ning said esitatud vanematele. Kõige enam köitis just loodusluule kirjutamine. Aastajad olid kui modellid kunstniku silme ees ehk löid kujutletava pildi luuletuste kirjutamisel. Algkoolis edenes sõnaosavus, mida erinevad kirjanduse õpetajad märkasid ja tunnustasid. Pidevad kiidusõnad süvendasid huvi kirjanduse vastu ning soodustasid loometeekonna algust.

2.2. Teismeiga

Teismeliseks saades muutuvad mõtted tuleviku ja võimalike karjäärivalikute peale järjest rõhuvamaks. Kirjanduskire kasvades sai kaalutud ka kirjanikukarjääri. Kirjutama asumiseks tuli põgusalt uurida luulekunsti kohta: tuli tutvuda Eesti ja välismaa poetidega, lugedes nende teoseid ning unistades enda omast. Raamatu kirjutamine muutus aastatega kinnisideeks. Enda kui alustava kirjutaja arendamiseks sai osa võetud 2022. aastal korraldatud riiklikult esseekonkursilt „Minu keel”. Konkursi korraldajateks olid Toimetaja tõlkebüroo, Eesti Keele Instituut, Eesti Emakeeleõpetajate Selts ja Tallinna Ülikooli humanitaarteaduste instituut. Kõrget tunnustust ei saavutatud, kuid ükski väljakutse ei ole heidutav, vaid täis õpetusi. Konkurss suunas arusaamani, et oma loomingut arendamiseks ei ole tarvis koguda karikaid koduriulile, vaid kirjutada ja vabalt jagada seda teistega. Iga proovilepanek kujundab ja täiendab kirjaniku loomingut. Pärast esseekonkurssi muutus tung kirjutada veelgi suuremaks.

2. EESKUJUD

Allolev peatükk tutvustab loomeinimesi, kes on autori vaateid luule suhtes mõjutanud ning oma loomingulisusega eeskujuks olnud. Luuletuste kirjutamisel ei ole ainus lahendus leida inspiratsiooni luulest endast. Seetõttu on järgnevas alapeatükkides toodud esile kaks erinevast valdkonnast loojat, kelle töid autor enim hindab: lauljanna Mari Jürjens ning poetess Marie Under. Lisaks lühikesele loomingu kirjeldusele on välja toodud autori lemmikud read, mida Under ja Jürjens on kirjutanud.

3.1. Mari Jürjens

Mari Jürjens, neiupõlve- ja artistinimega Mari Pokinen, on eesti näitleja, laulja ning ka laulukirjutaja. Luulekogu „Mesikaunis meel” valmimisel on kõige rohkem inspireerinud tema 2010. aasta lõpus välja antud debüütalbum „22”. Mari Jürjensi loodusrikkad laulud tunduvad kui lihvitud luuletused, millele on taustaks lisatud meloodia. Tema virtuoosne sõnakasutus on see, mis autorit võlub. Iga laul sisaldab kauneid väljendeid ja kujundeid: enim kasutab lauljanna isikustamist (vt peatükk 5.1.9.), mida leidub ka allpool toodud laulus. Luuletuste puhul olid suurimaks eeskujuks Jürjensi laulud tunnetest, mis julgustasid kogumikku lisama ka isiklikel teemadel luuletusi. Autorit kõnetab Mari Jürjensi lauludest enim „Paradiis”, mis kuulub albumisse „22”. Kahe salmi näide laulust „Paradiis”:

Häbenemata kallistan päikest,
suudlen sooja tuult.
Imetlen oma Eestimaad väikest,
naeratus suul.
Kujutlen, kuidas mändide vahelt
paistab merepiir.
Kujutlen, kuidas seal siis seisaksin./.../

Kunagi tunned, et kuskil on hea
ja uut kohta otsima enam ei pea.
Kui vaadata tahad, siis näeksidki mind,
mu süda ju iial ei kõrvetaks sind.
Proovida võib, sest mu hiline käsi
olla võib päästja kui elu on väsind./.../

Luuletamisel eeskuju saamiseks ei pea seda otsima luuletustest, vaid seda võib leida igalt poolt. Mari Jürjensi osav keelemäng on olnud selle luulekogu valmimisel üks suurimatest inspiratsioonidest.

3.2. Marie Under

Marie Under oli eesti armastatud ja hinnatud naisluuletaja, keda võib nimetada ka aegade silmapaistvaimaks poetessiks. Aastatel 1917-1919 kuulus Under kirjandusrühmitusse „Siuru”, kus teda tuntis alias Printsessi hüüdnime all. Olles selle rühmituse koosseisus, andis ta välja armastust ülistavaid lembe- ja loodusluuletusi. (Olesk i.a.)

Tema luuletustest õhkav elurõõm oli kõigile üllatav, sest varem ei olnud ükski naine Eestis nii vabalt armastusest kirjutanud. Tema luuletused räägivad peamiselt elu naudingutest, loodusest, armastusest, kodumaast ning selle ülistusest. Kõike ilusat välistades on Marie Under kirjutanud ka omast kogemusest pagulasluulet. Nendes luuletustes kirjeldab poetess okupeerimise koledust ja kodumaaigatsust.

Just Underi tundelisus on see, mida töö autor tema luuletustes hindab. Marie Under oskab lugejat kaasata sündmustikku. Tema unikaalsed väljendid panevad sügavalt mõtlema.

Autorile kõige südamelähedasem luuletus Marie Underi poolt on „Sirelite aegu” kogumikust „Mu süda laulab”. Selles luuletuses on kasutatud ilustavaid sõnu, mille tõttu ei paista esialgu kurvem ja sügavam sisu välja. Näide Underi luuletusest „Sirelite aegu”:

Ju toomelhelbed jätnud jumalaga
ja sirelite õitseage on käes:
kõik pungad pakatavad täies väes,
kõik põõsad sinetavad maja taga.

Ja öösiti nüüd ei ma enam maga:
mu süda õhetab kui hõõgav ääs –
ah, sirelite õitseage on käes!
kuis võiks ükskõikne olla ma ja vaga!

Kuid sind ei ole siin – misjaoks, misjaoks
siis päev
nii täis neid siniverkjaid õisi loodi?
Misjaoks siis öö, nii heldelt valgeks jääv,

Nii lõhnuheitvalt ümber minu voodi?
Nii raske üksi kõike ilu kanda –
kuid sind ei ole siin, et seda sulle anda.

Marie Underit on nimetatud eesti luulehingeaks, kelle jälgi luulemaastikul ei ole võimalik täita. Tema luuletusi armastati sada aastat tagasi, hinnatakse tänapäeval ja kindlasti ei kao tema talendi austamine ka tulevikus.

3. PRAKTILISE TÖÖ KÄIK

Käesoleva peatüki eesmärk on anda ülevaade tervest praktilise töö protsessist. Peatükk tutvustab lähemalt idee leidmise teekonda ning toob välja suurimad mõjutused kogumiku valmimisel. Esimeses alapeatükis selgub ka, kelle jaoks on kogumik loodud. Järgnevalt kirjeldatakse luulekogu kirjutamise alla kulunud eeltööd. Peatükk sisaldab ajagraafikut kirjeldavat tabelit, kus iga kuu juurde on lisatud vastav tegevus. Viimased alapeatükid räägivad loometöö protsessist, kogumiku kujundamisest ning trükkimisest. Põhjendatakse luuletuste järjestust ja trükkimisviisi valikut. Kõik alapeatükid koos peegeldavad etappe, mida raamatu kirjutamisel tuleb läbida.

4.1. Idee leidmine

Luulekogu valmis autori enda jaoks. Soov väljendada oma tundeid kulmineerus luuletuste kirjutamiseni, kus iga luuletus esindab kindlat tunnet. Nooremas eas kirjutatud read ei olnud seotud kindlate kujunditega, kuna asjakohased teadmised puudusid. Uurimistöö raames kasvas huvi kõla- ja kõnekujundite vastu. Töö üks ideedest on omandada erinevate kujundite rakendamisoskus ning arendada end noore kirjutajana.

Mõte oma enda teosest on olnud pikaajaline. Kirjandusliku praktilise töö idee oli juba gümnaasiumisse astudes olemas, kuid selle täidesaatmine nõudis rohkelt ambitsiooni.

Luulekogu pealkirja idee tekkis alles protsessi seitsmendal kuul. Hilise pealkirjastamise idee oli lasta nimel ise kujuneda. Välditi luulekogule raamide sättemist ja peeti oluliseks, et isegi pealkirja valik kulgeks loomulikult.

Peamine mõjutus luulekogu „Mesikaunis meel” valmimisel oli loodus, mis on läbikäiv teema terve kogumiku jooksul. Luuletusi on valminud kõikidest aastaegadest. Lisaks loodusnähtustele aitas mõtteid koguda ka eestikeelse muusika kuulamine. Kuulatud laulud näitasid eesti keele ilu, mis kirjutamisel juhtisid ning inspireerisid. Kogu loomisprotsessi ajal kõlasid taustal artisti Mari Jürjensi sisult loodusrikkad lood. Lauljanna oskuslik sõnakasutus mõjutas mitmete luuletuste kujunemist. Kindel meloodia lõi luuletusele vastava meeleolu. Tänu muusikale ja loodusele valmiski luulekogu „Mesikaunis meel”.

4.2. Eeltöö

Kõne- ja kõlakujunditega sai lähemalt tutvunud Tartu Ülikooli raamatukogus, mille arvukaid trükiseid lugedes oli sihiks oma keelekasutuse rikastamine. Sõnavara laiendamisel oli abiks Paul Saagpaku teos „Valik vähelevinud sõnu”, kust lisati luuletustesse vähetuntud sõnu: kasutusele võeti 12 uut sõna, kuid kogumikku jõudnud luuletustes esinevad sõnad eloog (vt peatükk 5.1.2.) ja paam (vt peatükk 5.1.4.).

Luulemaailmasse sisseelamiseks koguti inspiratsiooni tuntud autoritelt. Nende käekirjaga tutvumine oli kõige kättesaadavam kohalikus raamatukogus, kus täheldati teoste kujundust, pilte ning esilekerkivaid teemasid. Kirjanikud, kelle looming inspireeris, olid Kristiina Ehin, Juhan Liiv, Viivi Luik, Betti Alver, Marie Under, Jaan Kärner ja Jaak Jõerüüt. Raamatukogude külastamine lõi ettekujutuse ühe luuleraamatu sisust.

Lisaks kogenud autoritele sai uuritud ka uuemat ja noort kirjandust tutvustavat ajakirja Värske Rõhk. Noorte loominguga oli lihtsam samastuda. Värske Rõhu kodulehel on leitavad ka luuletuste arvustused, mida eeltööna sai uuritud.

Arvustuste lugemine pööras tähelepanu nüanssidele, mida kirjutamisel tähele panna: eelkõige tuleb mõelda, mis meeleolu luulekogule luua. Oma kogumiku meeleolu sätestamine muudab kirjutamise hõlpsamaks. Pealkirjaks sobib kõlav ja loov sõnakooslus. Pealkirja otsingul on abistav mõelda, mida pealkiri luulekogu kohta ütleb ja kui palju see luuletuste sisust avab. Kogumiku „Mesikaunis meel” pealkiri rõhutab luuletuste ülekaalus olevale positiivsusele.

Arvustusi lugedes selgusid ka raamatu kujundamiseks ning kokkupanemiseks kindlad soovitusel: luua pilkuhaarav kaanepilt, et äratada kogumiku vastu huvi. Silmahakkavad kaanepildid ei pruugi alati olla värvilised ja erksad. Oluline on kujundada silmale esteetiliselt sobiv pilt. Kokkupanekul tuleks arvestada lugeja mugavusega. Liigse koguse korral on lugeja tähelepanu hoidmine keerulisem, kuid väheste luuletuste puhul ei pruugi need lugejat kõnetada. Seetõttu tuleks valida sobivas koguses ja kõnetavaid luuletusi.

Iga raamatu kirjutamise ja kujundamise puhul on eeltöö vajalik, et luua võimalikult ilus ning korrektne toode.

4.3. Ajagraafik

Esimene luuletus, mis kogumiku „Mesikaunis meel” raames on kirjutatud, valmis juba 2022. aasta juulis. Alustades ei kasutatud luuletustes kindlaid kujundeid. Augustis suurenes kirjutatud luuletuste arv ning septembrikuu kulus stiilikujunditega tutvumisele. Oktoobris võeti ühendust valitud juhendajaga ning sai loodud kogu töö ajagraafik. Novembris oli fookuses teooriaga tutvumine. Graafiku põhiselt tuli kirjaliku osaga alustada vähemalt detsembris. Jaanuaris tekkis valmivast luulekogust ettekujutus, kuna juba veebruaris sai iga luuletus sobitatud ühe fotoga. Märtsis valmis kaanepilt, muudeti luuletusi ning kujunes nende järjestus. Aprillis tuli valida sobiv viis trükkimiseks. Luulekogu tellimus sai esitatud mai kolmandal päeval. Värske kogumiku fail saadeti tagasiside saamiseks välja valitud isikutele (vt peatükk 6). Toimusid viimased viimistlused. Saadud tagasisidele toetudes, sai kirjutatud eneseanalüüs ning ülevaatliskokkuvõtte kogu luuleraamatu valmimise protsessist. (vt Tabel 1)

Tabel 1. Praktilise töö valmimise graafik

Aeg	Tegevus
Juuli 2022	Esimeste luuletuste valmimine
August 2022	Luuletuste kogus kasvab
September 2022	Kõla- ning kõnekujundite uurimine
Oktoober 2022	Juhendaja leidmine, ajagraafiku sätimine
November 2022	Luule teooriaga tutvumine
Detsember 2022	Töö kirjaliku osaga alustamine
Jaanuar 2023 Veebruar 2023	Luulekogu kokkupanek, pealkirja idee, piltide valik
Märts 2023 Aprill 2023	Trükkimisviisi valimine, kujundamine, kaanepilt, luuletuste muutmise, järjestus
Mai 2023	Tellimuse esitamine, tagasiside

4.4. Loome kirjutamine

Loometöö sai alguse 2022. aasta juulis, mil valmis terve luulekogu esimene luuletus. Alustades olid täpsed luulekunsti võtted veel võõrad. Alates septembrikuust läksid kasutusele kõla- ning kõnekujundid, mis luuletused ühtlasemaks muutsid. Kujundeid määrati nii enne kui ka pärast luuletuse valmimist. Eesmärk selliste luuletuste kaasamisel oli säilitada raamatu autentsus ning vältida liigset mõjutust kujundite poolt.

Luuletusi ei kirjutatud alati ühistel aegadel: kord bussis, koolis või looduses jalutades, teine kord alles õhtul enne und. Erinevate kirjutamispaikade tõttu sai mõni luuletus kritseldatud kiiresti taskurätile, mõnele pakendile või trükitud telefonisse. Peamine uurimismeetod käesoleva töö puhul on päeviku pidamine, kuhu sai dokumenteeritud luuletus koos kujundiga, kujundi selgitus, kirjutamise aeg ja koht (vt Lisa 2). Päeviku pidamine võimaldas saada põhjaliku ülevaate autori kirjutamise harjumustest.

Terve protsessi jooksul valmis umbkaudu 150 poolikut luuletust, millest kogumikku jõudis vaid 11 valmis luuletust. Töös on näidetena toodud veel viis autori luuletust, mida raamatus ei ole. Näidete rikastamiseks on mõne kujundi puhul toodud esile tuntud autori luuletus, mis on abiks antud kujundi kasutamisel.

Ladusal luulekogu valmimisel esinesid teatud raskused: luuletuste arvulist vähesust on mõjutanud autori ümberkirjutamise komme. Igas kirjutatud reas nähti arenemisruumi. Esialgsetest luuletustest on kogumikus välja toodud vaid kaks. Põhjenduseks, et autori stiil on pidevas muutumises. Muutusi on märgata nii luuletuste pikkuses kui ka sisukuses.

Kirjutamisele kuluv aeg varieerub kahest minutist kuni mitme päevani. Kindla mõttega luuletus valmis paari minutiga, mõne luuletuse soovitud lõpptulemus nõudis mitut päeva. Kõige rohkem kulus aega sünonüümide leidmisele, ilma milleta muutuksid luuletused üksluiseteks. Aeganõudvaks osutus ka mõtteaukudega toime tulemine. Pikale kirjutamisele järgnes periood, kus sõnu paberile saada oli keerulisem kui varem. Sellega võitlemine oli lihtne: lühike jalutuskäik looduses ja eestikeelse muusika kuulamine andis mõtteid juurde. Terve loome kirjutamise periood muutis autori sõnakasutust mitmekülgsemaks ning aitas leida oma kirjutamise stiili.

4.5. Kujundamine ja kokkupanek

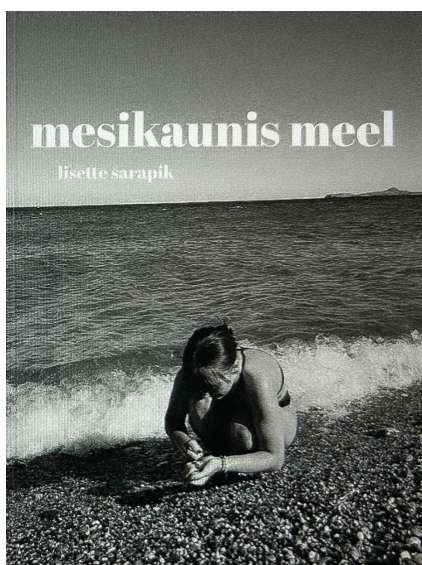
Luulekogu „Mesikaunis meel” on kujunduselt tagasihoidlik, et fookusesse jääksid siiski luuletused. Minimalistlikul kujundusel on pühendatud silmailu tekitamisele. Kogumiku esikaanel on mustvalge pilt, kus autor on rannas erilisi kive otsimas (vt Joonis 1). See foto sümboliseerib kogumiku kokkupaneku protsessi: tuleb otsida kõige kõnetavamad luuletused. Mustvalge foto on valitud kunstilisema mulje andmiseks. Esikaanel on välja toodud ka suurelt valges toonis pealkiri.

Tagakaane keskel asetseb valgel taustal autorit inspireeriv luulekogu moto, mille autor on hispaania romantistlik luuletaja ja proosakirjanik Gustavo Adolfo Bécquer (vt Lisa 3).

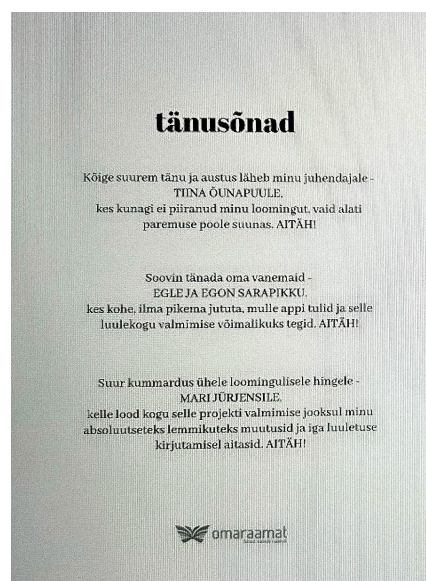
Iga luuletuse kõrvale on valitud seda kirjeldav ning täiendav foto. Kogumikus esineb nii värvilisi kui ka mustvalgeid pilte, mis vahelduvad omavahel kordamööda.

Esiälgu oli plaanis kogumikus esindada 20 luuletust, kuid valiti välja 11 lemmikut. Lähtuti lugeja vaatepildist ning vähem luuletusi tundus mugavam. Välja jäeti üksluised ning mõnda teist luuletust meenutavad värsid. Luuletused on järjestatud autori sisetunde, mitte kindla seaduspärasuse järgi. Raamatu viimasel lehel on tänusõnad suunatud isikutele, kes olid luulekogu valmimisel abiks ja motivatsiooniks (vt Joonis 2).

Kujundamine on olnud üks aeganõudvamaid tegevusi luulekogu loomisel.

Joonis 1. Luulekogu esikaas (Lisette Sarapik)

Joonis 2. Tänuõnad tagakaanel (Lisette Sarapik)

4.6. Trükkimine

Kogu protsessi alguspäevadel oli plaanis saata valmis luulekogu trükikotta. Ühendust sai võetud juba kahe Tartus asuva esindusliku trükikojaga. Saades vastused selgus, et vähese eksemplaride arvu tõttu muutuks see trükkimisviis kulukaks.

Odavam, mugavam ja kiirema valikuna tundus Omaraamatu koduleheküljelt tellimine. Nende veebipoes on saadaval fotoraamatud, kalendrid, postrid ja muud sarnased tooted. Fotoraamatus on võimalik lisada pildi kõrvale vajalikus koguses teksti, mida kogumiku kujundamisel ka rakendati. Omaraamatu koduleheküljel on valmistatud programm, mis võimaldab valmistada oma tellimus, ilma et peaks ise kujundamiseks eraldi faili koostamata. Ainus vaev oli pildid ja luuletused ritta sättida, seejärel tellimus esitada.

Fotoraamatu tellimise korral kulub trükkimisele ning kohaletoomisele maksimaalselt nädal aega. Esialgu sai luulekogust tellitud neli eksemplari, mida on plaanis tulevikus juurde tellida.

Hind oleneb tellitud raamatu mõõtmetest ning lehekülgede arvust. Käesoleva luulekogu mõõtmed on 15x20cm ning see sisaldab 22 lehekülge. Nende andmete põhjal oli ühe raamatu maksumus 21 eurot ehk nelja raamatu hind kohaletoimetamisega oli 88 eurot.

Kogu trükkimise protsess osutus lihtsamaks ning odavamaks, kui aasta alguses osati arvata.

4. LUULEKOGU ANALÜÜS

Eesolev peatükk annab täpse ülevaate luulekogus esinevatest kõla- ja kõnekujunditest. Esimeses alapeatükis on kujundite selgituste kõrval autori enda või mõne tuntud luuletaja kirjutatud luuletus. Need on lisatud näidetena, mis suunavad kujundi kasutamisel. Kui ei ole osutatud teisiti, on kõik kujundite näidised autori loodud. Teine alapeatükk tutvustab luuletuste teemasid ning kolmas nende vormi. Üldiselt annab peatükk ülevaate käesoleva luulekogu keelekasutusest.

5.1. Keelekasutus

Töös on esindatud 14 erinevat keelekujundit, millest käsitletud kõlakujundeid on viis: alliteratsioon, assonants, täisalgriim, helijäljendus ja häälikusümbolika. Kasutatud kõnekujundeid on üheksa: epiteet, võrdlus, metafoor, isikustamine, sümbol, allegooria, hüperbool, litootes ning oksüümoron. Kogumikus võib esineda mitu luuletust ühe kujundi kohta. See tähendab, et üks kujund ei välista teist. Kõiki näidetena toodud luuletusi ei ole lisatud kogumikku. Lisanäited on kirjalikus töös välja toodud teiste näidete rikastamiseks. Mitmekülgsed näited annavad põhjalikuma ülevaate kujundi kasutamisest.

KÕLAKUJUNDID

Kõlakujund on instrumentatsiooni võtte, ladina keeles *instrumentum*, mis tähendab „tööriist”, „vahend” või „pill”. Nende kujundite alla kuuluvad häälikukordused, helide jäljendamine ning häälikule tähenduse andmine. Kõlakujundeid kasutatakse eufoonia ehk keelelise ilukõla loomiseks. Kõlalt sarnased väljendid loovad uusi tähenduslikke seoseid, millele lisaks moodustavad need väljendid ka häälikulise kokkukuuluvuse. (Annus, Merilai, Saro 2003: 73)

5.1.1. Alliteratsioon

Alliteratsioon on konsonandi ehk kaashääliku kordus sõna alguses. Samade häälikute kordamine annab tekstile kunstilise mõju ning tekitab rõhuasetust. Lisaks eufooniale ehk keelelisele heakõlale võib alliteratsiooni kasutamine tekitada ka ebakõla ehk kakofooniat. Algushäälikute kordustest on konsonandirühmade kordus kõige tavapärasem, kuna kaashäälikutel on sõna alguses mõjuvam akustiline mulje kui täishäälikutel. (Hardison, Preminger, Warnke 1965: 15)

Kevadevõim

ootan k evadevõimu	ja õhtuga võitleb	p äikesära p oole
k ui tuulel	hommik	p iilub
on lillemaik	lendlev grillihõng	k äed kipitavad
vaid k õrvus	vallutab me nina	alasti, k innasteta
k isandab	mis juba kümnepaiku	k evad on nurga peal
randade raagus		

Luuletuses „Kevadevõim” on esindatud alliteratsiooni, kus korduvateks konsonantideks on „k”, „p” ja „r”. Kõik kordused asetsevad sõna alguses, tekitavad nii rõhuasetust kui ka eufooniat.

Mitmekõlaliste korduste puhul võivad häälikute kordused asuda kõrvuti, üle ühe, sõna alguses või lõpus, päri- või vastupidi (Ainelo, Visnapuu 1932: 114). Näide mitmekõnalisest kordusest Marie Underi luuletuse „Sügisemaru” näol:

Sügisemaru

Kuulete, kuidas nüüd maratseb maru ja murrab
mühistes metsasid mööda ja vilistes ladvus,
kohutab kurjasti hirmunud lindusid pesas,
karustab kadaka käharaid, kolletand põõsaid,
kriimustab karjamaa konarlist, künkalist pinda/.../

/Marie Under/

5.1.2. Assonants

Assonants on vokaali ehk täishääliku kordus, mida kutsutakse ka vokaalseks riimiks. Täishäälikukordus võib asuda nii sõna alguses kui ka sõna sees. Seda kujundit kasutatakse keeleliselt stiilse ja puhta mulje saavutamiseks. Alliteratsioon (vt peatükk 5.1.1.) ja assonants on olulised värssi struktuuri ehitusel. Nende kasutamisel muutub värss ühtlasemaks ning terviklikumaks (Ainelo, Visnapuu 1932: 113, 146). Assonants esineb sageli koos alliteratsiooniga, mille tulemusel tekib täisalgriim (vt peatükk 5.1.3.).

Eestimaa embus

särasilmi imetlen eestimaa võlu
ja peopesas sireleid pigistan
neid korjasin, kus õitseb õiglus
ja peitub metsasaladus
saaremaal kadakaid kallistan
sauna pööningul möödub õõ
üle põllu joostes maadlen maisi
ja mudaplekkidega
see on minu eesti eloog
kus süda mul sündinud
kogu hing vormi voolitud
see paik vaid südamele ribidest lähemal
armastan eestimaad!

Eloog, ladina keeles *elogium*, on ülistus või kiidukõne (Saagpakk 1996 : 11). Luuletuses „Eestimaa embus” on käsitletud assonantsi, kus korduvateks vokaalideks on „a”, „e”, „i”, „o”, „u”, „õ”, „ö” ja „ü”. Korduseid leidub nii sõna alguses kui ka sõna sees. Assonantsi rakendamine on loonud keeleliselt stiilse mulje ning tekitanud heakõla ehk eufoonia. Luuletuses esineb ka alliteratsiooni ning täisalgriimi (vt peatükk 5.1.3.).

5.1.3. Täisalgriim

Täisalgriim on häälikukorduste alla kuuluv kõlakujund, mis moodustub kahest eespool käsitletud kujundist: alliteratsioonist ehk kaashäälikukordusest (vt peatükk 5.1.1.) ning assonantsist ehk täishäälikukordusest (vt peatükk 5.1.2.). Assonants esineb luuletustes sageli koos alliteratsiooniga. Nende kahe kujundi kooslusel tekib täisalgriim. Täisalgriimi puhul asub häälikukordus sõna alguses. (Nootre 2012: 57)

Kunstnik

tantsin külmal kivil	pausita pöörlen edasi
tunnen tuult mu südames	ja midagi ei märka
ja suvemaiku suus	kui lohistan jalgu
täielikus kainuses	mööda metsikut maad
ja kahvatus vaikuses	püüan kõrvaga kinni
muusikapuudus ei mõjuta	kruusa krudisemist tallal
vast harjunud olen nii	karedaks kriibib ketsid
vaid hingetõmbel	ja maale jälgi maalib

Luuletus „Kunstnik” sisaldab täisalgriimi, mis koosneb alliteratsioonist ning assonantsist. Täisalgriimi tunnused luuletuses „Kunstnik” on tu- ja tuu-algriim, su- ja suu-algriim, va-algriim, ka-algriim, kru- ja kruu-algriim ning maal-algriim. Kõik kordused asuvad sõna alguses ning seovad teksti ühtseks tervikuks.

Täisalgriimi näide poetess Betti Alveri luuletusest „Must madonna”:

Must madonna

Kui **maalidel ma** vaatlen **malbeid Maarjaid**,
siis meenub naine, ümberringi mäed,
kel vastu õlgu, tõmmusid ja kaarjaid,
kaks last on surnud **kallistades** käed.
Üks, **naeratav** ja särav **nagu** päike/.../

/Betti Alver, 1937/

5.1.4. Helijäljendus

Helijäljendus ehk onomatopöa on helide häälikuline jäljendamine, mis muudab kujutatud elavamaks. Seda kõlakujundit kasutatakse loodushelide, loomahäälte, mehaaniliste helide ja inimhääletsuste imiteerimiseks, mida sageli kasutatakse koomiksites. Helijäljendusel tekkinud sõnu nimetatakse onomatopoeetilisteks sõnadeks. Onomatopoeetilised sõnad on näiteks kära, kahin ja sahin. (Ainelo, Visnapuu 1932: 117)

Elu lõks

märkamatuult elavas surmvaikus	tikk-takk ta ähvardab
esmaspäeval pühapäeva maik veel sees	ja juuksed hallimaks keerutab
lamades sooja teki embuses	võidu joosta pole mõtet
jõllitan kella seiermängu	see on vältimatu elu paam

Paam ehk vanne, needus (Saagpakk 1996: 66). Luuletus „Elu lõks” sisaldab mehaanilise heli jäljendust, milleks on „tikk-takk”.

5.1.5. Häälikusümboolika

Häälikusümboolika puhul antakse häälikutele tähendus (Nootre 2012: 57). Selle kõlakujundi rakendamisel on võimalik häälikuid siduda tunnetega ning kujundada luuletusele emotsioon. Häälikusümboolikat nimetatakse ka häälikuliseks metafooriks. Häälik võib kanda edasi näiteks hirmu, viha, rõõmu, kergust või vooreslikkust. (Ainelo, Visnapuu 1932: 117)

Lakkamatu tali

pakane puhub	jätab marjapõõsa	ja minema ei läe
närbunud õied murult	suveni kärvama	sätib end sāngi
ja kāgistab kātega	jārgib rāāmas kompassi	sest siia
rohevat loodust	ehk āra ta eksib	ta jāābki

Luuletuses „Lakkamatu tali” on häälikule „ā” loodud negatiivne mulje tānu selle seostamisele negatiivsete sõnadega.

KÕNEKUJUNDID

Kõnekujund on kaunistav kõnefiguur, mis rõhutab või täpsustab keelt. Kõnekujundeid leidub nii igapäeva kõnes kui ka luules. Mõnikord kasutatakse neid ka pilkupüüdvatel eesmärkidel ajakirjanduses, sest kõnekujundid suurendavad tähenduse mõju. Luules on kõnekujunditel kunstilisem ja intellektuaalsem mõju kui argikeeles. Need jäävad kõlama ning osutavad suuremat rõhku (Britannica 2017). Kõnekujundeid võib nimetada ka kunstilisteks väljenditeks, mis lisavad tekstidele vaheldusrikkust.

5.1.6. Epiteet

Epiteet ehk poeetiline täiend on kaunistav lisandsõna, mida kasutatakse nimisõna ilmestamiseks (Merilai, Saro, Annus 2003: 40). Epiteet eristab luulekeelt tavakeelest ning võib esineda omadussõna, nimisõna ning tegusõna käändelise vormi kujul.

Luulenäide, kus epiteet esineb omadussõnana:

Sisutühi

miks pigistad minust välja kogu hinge
ning tühjusest kajama jäta mu seest?
kas kardad olla ainus **sisutühi**
ja seltsiks mulle **hallitanud** saatuse lood?
kas tahtmatult **raudne** käsi sul
või vihkad, mis mind täidab
ja vaid **halli** massi armastad?

Luuletus “Sisutühi” sisaldab nimisõnu kaunistavaid omadussõnu ehk epiteete. Selles luuletuses kasutatud epiteetid on: sisutühi, hallitanud, raudne ja hall. Need omadussõnad muudavad nimisõnad ilmekamaks ning lisavad tekstile juurde keelelist rikkust.

Epiteet nimisõnana:

Epiteet tegusõna käändelise vormina:

Pakane

nina roosaks külmunud
ta tasa kipitab
ei see meid tuppa peleta
vaid **talve** võlust õpetab

Siia loodud

veepildi peeglist
näen pea kohal taevast
ja tean, et siin olema pean
teised paigad nii võõrad
vaid see koht pole **vaevav**
see paik on eestimaa!

Luuletuses „Pakane” on epiteeti kasutatud nimisõnana ning luuletuses „Siia loodud” on kasutatud oleviku kesksõna ehk v-käändelist vormi.

5.1.7. Võrdlus

Võrdlus on sarnasuste märkamine kahes elemendis, näiteks inimestes, ning nende võrdlemine. Võrdlemisel kasutatakse sõnu „nagu” või „kui”. Tuntud võrdlust sisaldavad ütlused on „söüb nagu lind” ja „loll kui lauajalg” (Britannica 2008). Lisaks inimestele saab võrrelda näiteks kohti, loomi, loodusnähtusi ja palju muud.

Emale

jälgin su veetlust, helgid taevas **kui kuu**
tahan olla su lähedal tiirlev merkuur
isegi olles nõtkes raagus puu
võin kasvada su küljes **kui üksik juur**
ole kasvõi teepakile nirisev vesi
sukeldun sinusse **kui sulanud mesi**

ka taevast vikerkaart toomas käisin
et oleksin alati sinu värvi
sinu vormi järgi väänan end
et oma peegeldusest meenutada
sind

Luuletus “Emale” sisaldab kolme võrdlust ning võrdlemiseks on kasutatud sõna „kui”. Luuletuses esinevad võrdlused on järgmised: kui kuu, kui üksik juur, kui sulanud mesi.

5.1.8. Metafoor

Metafoor on kujund, mida on kirjeldatud kui võrdlust, sarnasust, kokkupõrget ning sulandumist. Metafoor eristab poeetilise nägemuse loogilisest ehk ratsionaalsest nägemusest. Seda kõnekujundit kasutatakse mõtte kaunistamiseks, elavdamiseks ning ka salapärasuse lisamiseks. Metafoori peetakse peamiselt kirjelduse ja peidetud võrdluse kujundiks. (Hardison, Preminger, Warnke 1965: 490)

Magus valu

su sõnadel on oma vool
mis valguvad kui mesi
üle sinu huulte
neid endaga kannan
kui amulett kaelas
mis aeg-ajalt kägistab
miks on kõige magusam just sinu mesi?

Luuletuses „Magus valu” on kasutatud metafoorilist mõtet, millele pikemalt mõeldes tekib arusaam, mida on selle kasutamisega tahetud öelda. Sõnu on võrreldud meega: miks on kõige magusamad just sinu sõnad?

Luulenäide metafoorist Juhan Liivi „Mets kohas” näol:

Mets kohas

Mets kohas tumedalt, tõelt...	Ta tume kohin jäi rinda,
Ma kuulasin himuga.	sääl kohab nüüd alati —
Ta kohin tiibu laotas	ma nagu tad taga leinan,
mu üle ju hällissa.	ei rõõmsaks saa iialgi.

/Juhan Liiv, 1891/

Luuletusse „Mets kohas” on lisatud peidetud tähendusega mõte ehk metafoor. Kirjeldatud „tume kohin” on justkui hingevalu, mida ta kannab alati südames.

5.1.9. Isikustamine

Isikustamine ehk teisisõnu personifikatsioon on kõnekujund, mis annab elututele esemetele elu tunnused (Hardison, Preminger, Warnke 1965: 612). Selle kõnekujundi eesmärk on muuta tekst ilmekamaks. Laialt tuntud vanasõnad, mis sisaldavad isikustamise kujundit: tarkus tuleb tasapisi, töö kiidab tegijat, pada sõimab katelt, aeg parandab kõik haavad. Elu tunnuseid saab anda nii esemetele kui ka loodusnähtustele.

Luulenäide, kus elu tunnused on antud esemele:

Põsepuna

jahedat oktoobrikülma
roosana su põskedel märkasin
kui kägaras ühe teki alla mahtusime
labajalgu **embavad villased sokid**
sest topime jalad üle rõduääre
nagu tegime vanasti
sellest möödunud oleks justkui sekund

Luuletus „Põsepuna” sisaldab isikustamise kõnekujundit, mille puhul on antud villastele sokkidele, elututele esemetele, elu tunnus.

Näide, kui elu tunnused on antud loodusnähtustele:

November

kaugelt **kostub** päikese hääbuv hääl
leebelt **tervitab** sind tali
järsku hämarusse **uputab**
meid **jälitab** õhtuvalgus

Luuletuses „November” on isikustamist kasutatud neljal korral. Antud luuletuses on elu tunnused antud päikesele, talvele ning õhtuvalgusele - loodusele.

5.1.10. Sümbol

Sümboleid ehk võrdkujusid kasutades antakse edasi varjatud tähendus mõnest inimesest, tegevusest, kohast või ka sõnast. Sümboolikaga on võimalik kanda edasi oma emotsioone. Selle kõnekujundi kasutamine lisab tekstile sügavust ning aitab oma mõtet väljendada kaudselt. (Literary devices i.a.)

Isale

luba, sinu sülle poetan pea	kui minu peale tegid pai
ja sulen silmad sekundiks	ja oma kuldsetest kätest
et unustada elu müra	mulle sädelust puistasid
just nagu aastaid tagasi	

Luuletus „Isale” sisaldab sümbolit, milleks on kuldne värv. Vana-Egiptuses nimetati kuldset värvi igaveseks värviks ning tänase päevani tuntakse seda oma elegantsuse tõttu. Kulda peetakse optimistlikuks värviks, mis on soe ning särav, sümboliseerides õnne (Reese 2023). Antud luuletuses on kuldset värvi kasutatud oma kergus- ja õnnetunde rõhutamiseks.

5.1.11. Allegooria

Allegooria ehk mõistukõne korral rääkides ühest nähtusest, peetakse silmas või vihjatakse mingile teisele nähtusele. Allegooria sarnaneb metafoorile ning vihjata saab ka olenditele ja esemetele. Allegoorilised tekstid on mõistatused ning vanasõnad. (Nootre 2012: 58)

Üks eesel leiab teise ära -
jah, eeslitlegi omapära.
Kas oleks ta siis eesel veel,
kui karu juurde kisuks meel?

/Juhan Liiv/

Luuletuses „Üks eesel leiab teise ära” on loomadest rääkides peetud silmas hoopis inimesi ning nende käitumismustreid: eelistatakse omasuguste seltskonda.

5.1.12. Hüperbool

Hüperbool on kirjanduses liialdav suurendamine, mille eesmärk on rõhutada ja lisada koomilist mõju. Enim kasutatakse hüperbooli armastusluules, kus julge liialdusega väljendatakse imetlust oma armsama suhtes. Liialdust leidub ka kuningate ja kangelaste lugudes. (Britannica 2016)

Kanna mind vetel

su silmade sisse	isegi kui sügavuses
mahuks ääretu meri	pähe voolab veri
kus mina laseks	ja põhja suudan suruda
lainetel end kanda	vaid varba

Luuletus „Kanna mind vetel” sisaldab hüperbooli ehk liialdavat suurendust. Veel näiteid hüperboolidest, mida luuletustes kasutatakse: lõputu aas, sada aastat, möödusid sajandid.

5.1.13. Litootes

Litootes on hüperbooli vastand ehk poeetiline vähendus (Eesti Entsüklopeedia 2006). Vähendust kasutatakse, nagu hüperbooli puhulgi, rõhutamise eesmärgil. Selle kujundiga rõhutatakse vähendamise eesmärgil.

August

hing ammendamatult	ilmatum aeg	kogu maailmaga
anub, et ei hääbuks	et saaks olematult olla	jagaks
südasuve surematu ilu	see suvesõõmu	see tunne liiga jumalik
ja lebaks kätes	taskupõhja pistaks	et kuuluda vaid mulle

Luuletuses „August” on poeetiliseks vähenduseks väljend „taskupõhja pistaks”, mis tähendab, et suvi on metafooriliselt muudetud väikeseks. Näiteid vähendusest: põlvepikkune mees, tõstan ta pihi peale, pistan suve purki.

5.1.14. Oksüümoron

Oksüümoroni ehk vastandväljenduse puhul pannakse kokku näiliselt teineteist välistavad ning vastandlikud nähtused või mõisted (Hardison, Preminger, Warnke 1965: 595). Kokku saab panna kõiki sõnu, mis üksteist välistavad: magus valu, jube ilus, õnnelik õnnetus.

Südames

keset novembrikuu	mis südamele seemneid	suve helisev vaikus
noorust	puistab	viibib veel kaugel
poeb hinge	ning roheluse sinna	kuid juulikuu soojus
südasuve pisik	istutab	kasvab nüüd mu südames

Luuletusse „Südames” on lisatud vastandväljendus „helisev vaikus”. Tavaliselt on need sõnad üksteist välistavad, kuid oksüümoroni puhul muudab nende kooslus luuletuse huvitavamaks ning maitsekamaks.

5.2. Luuletuste teemad

Luulekogu sisaldab lembe- ja loodusluulet, mis kirjeldavad autori tundeid ning avaldavad austust looduse vastu. Nendest kahest esineb kogumikus rohkem lembeluulet, mis teisisõnu on armastusluule. Kiindumust avaldatakse mainimata isikule, mille puhul on luuletuste meeleolu igatseva ja negatiivsema tooniga. Imetlust tunnistatakse ka vanemate suunas, millest räägivad luuletused „Emale” ja „Isale”.

Armastust kinnitatakse ka loodusele - ülistatakse kodumaad. Luuletusi on valminud igast aastaajast, mis näitab autori armastust just eesti looduse vastu. Autori loodusluuletused on täis õnne ja lootust.

Kogumikus esineb ka luuletus „Eestimaa embus”, mis on kirjutatud pühendumusega Eestile. Välja jäetud luuletuste hulgas leidub veel neid, mis on kodumaale mõeldes kirjutatud ja selle võlu kirjeldatud.

5.3. Luuletuste vorm

Luulekogu „Mesikaunis meel” sisaldab kahte luuletust, kus on kasutatud riime. Luuletuse „Emale” (vt peatükk 5.1.7.) puhul on tegu paarisriimiga, mille skeem on A A B B. Luuletuses „Kanna mind vetel” (vt peatükk 5.1.12.) on kasutatud ristriimi, mille skeem on A B A B. Teised üheksa luuletust on kirjutatud vabavärsi vormis.

Värssidel puudub ühine rütm, mis luuletused ühtlaseks muudaks. Iga luuletus käib oma rada ning erineb teistest oma unikaalse rütmi poolest.

Kõik luuletused algavad väikese algustähega, millega on autor soovinud rõhutada luuletuse lõppematust. Alustades suure algustähega ja lõpetades rea punktiga, määrab see luuletuse kindla alguse ja lõpu. Sarnane põhjus on ka kirjavahemärkide puudumisel: autori kirjutamise stiiliks on kokkuvoolav tekst, mis iseenesest sulandub kokku. Üldkokkuvõttes on autori stiiliks kirjutada luuletusi vabas ja lihtsamoelises vormis.

TAGASISIDE

Töö autorile oli oluline, et loodud luulekogu saaks mitmekülgset tagasisidet. Oodatud olid ausad arvamused, mis tooksid välja luuletuste head küljed ning ka arengukohad. Tagasiside mitmekesisus seisneb arvamust avaldavate inimeste erinevused. Arvamust on küsitud erivaldkonnas töötavalt isikutelt, kellel on luules omamoodi maitse.

Prioritiseeriti mõne poetessi arvamuse saamist, sest vilunud luuletaja tagasiside rikastaks järgnevat loomisprotsessi.

Oma professionaalse vaatenurga on andnud eesti armastatud lastekirjanik, luuletaja ja viljakas kriitik Leelo Tungal. Lisaks lasteraamatutele on Tungal kirjutanud ka luulekogusid, mis muudab Tema sõna veelgi väärtuslikumaks. Leelo Tungal jagab mõtteid ning näpunäited edaspidiseks kirjutamiseks (vt peatükk 6.1.).

Luuletajast erinev vaatepilt on eesti keele õpetajatel. Nende terav pilk ei jäta midagi kahe silma vahele. Oma terava pilguga vaatas luulekogu üle Elva Gümnaasiumi eesti keele õpetaja Hille Kõrgesaar. Tööalaselt on Hille seitsmenda klassi klassijuhataja, kes õpetab lisaks eesti keelele ka loodusõpetust, kirjandust ning ajalugu. Hille Kõrgesaar kirjeldab luuletuste mõju ning annab õigekirja soovitusi (vt peatükk 6.2.).

Mitmekülgsest tagasisidest on puudu veel kunstihingega inimese mulje, kes tunnetab ja märkab detaile paremini kui keegi teine. Oma ilu hindava ja sügava meelega on muljeid jaganud Elva Gümnaasiumi kunsti- ja joonestamisõpetaja Lena Leonovitš, kes täidab samuti klassijuhataja rolli. Lena Leonovitš vaatab luuletuste sisse ja toob välja oma tõlgendused luuletustest (vt peatükk 6.3.).

Tagasiside peatükile paneb punkti Tartumaa aineühenduse esinaine Ilme Mõttus, kes õpetab ka Rannu koolis eesti keelt ja kirjandust. Ilme Mõttus on teinud põhjaliku analüüsi luuletustest, jaganud oma mõttekäike lugemisel, leidnud erinevaid kõla- ja kõnekujundid, toonud välja esilekerkinud küsimused ning Teda kõnetavad luuletused (vt peatükk 6.4.).

6.1. Leelo Tungal

Lisette Sarapiku luulekogu „Mesikaunis meel“ jättis sümpaatse mulje – see on komponeeritud tundliku käega ja sisaldab karget ning siirast lembeluulet, mida täiendavad meeleolule vastavad fotod. Värssidest hoovab nooruslikku romantikat, kuid tundeliste kujunditega ei ole üle pakutud – ridade vahelt aimub, et tegu on ikkagi kaasaegse noore autoriga, kujundite valik ilmutab poetessi head maitset.

Teeksin siiski mõned väikesed ettepanekud – teemas „sees“ olles ei pannud poetess ilmselt tähele, et värssidesse jäid mõned nn näpuvead:

Lk 1 on „neid endaga kannan kui amulett kaelas“ – peaks olema „amuletti“.

Lk 5 „vaid kõrvus/ kisandab juba kümne paiku“ – ilmselt peaks olema „kisendab“?

Lk 10 „see suvesõõmu taskupõhja pistaks“ – kas poleks õigem öelda „selle“?

Lk 11 „või vihkad, mis mind täidab“ – täpsem oleks öelda „või vihkad seda, mis mind täidab“.

Kui autor on nende väikeste täpsustustega nõus, siis saab ta need arvatavasti järgmisse trükki sisse viia. Vabavärsilise luule puhul ei tekita pisimuudatused tekstis ka rütmilisi probleeme.

Kuid nagu juba öeldud, on üldmulje luulekogust sümpaatne ja hingekosutav. Loodetavasti jätkab noor autor luuletuste kirjutamist ka edaspidi.

Poetessile edu ja inspiratsiooni soovides

Leelo Tungal

6.2. Hille Kõrgesaar

Äärmiselt südantliigutav luulekogumik. Vabavärssi on küllalt raske kirjutada, aga autor on selle suurepäraselt, loetavalt, heliliselt, voolavalt ning hingekandvalt edasi andnud.

Aga see, mis isegi Leelo Tungal`il märkamata või märkimata jäi: luules kas on kirjavahemärgid või ei ole. Sain aru, et autor tahtis rõhutada üht või teist mõtterida, lisades luuletuse lõppu kirjavahemärgid, kuigi luuletuse sees ei olnud ühtki kirjavahemärki. Või ühes luuletuses oli üks koma vaid.

Soovitan, kui rõhutada mingit sõna või värsirida, siis võib seda soovi korral teha suure algustähega (kuigi ei pea), ka siis, kui algab uus mõte. Kui luuletuses on juba üksainus koma, siis peab kogu luule olema kirjavahemärkides.

See on väga väike teave autorile, kel on nii suur ja südamlilik ning loominguline pärl, osata kirja panna midagi nii väärtuslikku nii kaunilt. Läks südamesse.

Saan öelda vaid seda, et uus tulevane poetess on sündinud, et tulla ja jääda.

6.3. Lena Leonovitš

Luuletused on täis kujundeid, mis loovad silmade ette pildid päris elust („Kunstnik”). On leitud reaalsest olukordadest palju ilusaid hetki, sügavaid tundeid („Kevadevõim”). Luuletustes näen reaalsuse, tundlikkuse, aga ka hapruse kohtumist („Põsepuna”). On tunda, et lähevad korda ümbritsevad inimesed („Emale”). Suudetud märgata ilu lihtsates asjades („Eestimaa embus”), muutumata sentimentaalseks või kurvaks („August”).

Luuletustes on palju isetust ja tänulikkust ELU ees.

Autor on vaatleja suure algustähega. Pildid sobituvad tekstidega ja on omamoodi humoorikadki. Meeldib, et on kasutatud värve.

6.4. Ilme Mõttus

Luulekogus on kasutatud enamasti vabavärssi, kuid luuletuses „Emale” on esimene salm riimiline, kusjuures ühe salmi piires on kasutatud ristriimi (kuu : puu, merkuur : juur) ning paarisriimi (vesi : mesi). Sama luuletuse teine salm on kirja pandud vabavärsilisena. See on ka ainuke luuletus, kus värsid on liigendatud kaheks stroofiks.

Autor on oma luuletuses kasutanud erinevaid stiilikujundeid, mis muudavad tekstid huvitavamaks ja värvikamaks. Kõnekujunditest võib märgata epiteete, nt luuletustes „Kunstnik” (tantsin külmal kivil / ja kahvatus vaikuses / mööda metsikut maad), „August” (südasuve surematu ilu / tunne liiga jumalik).

Peale epiteetide on kõnekujunditest luuletuses „Emale” kasutatud võrdlusi (helgid taevas kui kuu / võin kasvada su küljes kui üksik juur / sukeldun sinusse kui sulanud mesi). Samuti esineb personifikatsiooni, nt luuletuses „Põsepuna” (labajalgu embavad villased sokid) ja „Kevadevõim” (ja õhtuga võitleb hommik) ning metafoore, nt luuletuses „Sisutühi” (hallitanud saatuse).

Kõlakujunditest võib luuletustest leida nii alliteratsiooni (nt luuletustes „Kunstnik” ja „Isale”) kui ka assonantsi (nt luuletustes „Eestimaa embus” ja „August”). Erinevate stiilikujundite kasutamine näitab kindlasti seda, et noor inimene oskab neid võtteid oma tekstidesse põimida. Ta ei ole sõnu lihtsalt ritta sättinud, vaid on pidanud põhjalikult mõtlema, milliseid keelelisi vahendeid kasutada, et lõpptulemus oleks nauditav erinevas vanuses ja erineva kogumusega lugejale.

Samuti peab kiitma üldist sõnakasutust, mis näitab, et autori sõnavara on rikas ning mitmekesine. Näiteks luuletuses „Eestimaa embus” on kasutatud sõna eoloog. Tekkis küsimus, kui paljud autorivanused noored selle sõna tähendust üldse teavad.

Kuigi luulekogu koosneb ainult 11 luuletusest, on need kirjutatud erinevatel teemadel. Lageda saab nii loodusest, isamaast kui ka armastusest. Viimasest teemast ongi kõige rohkem tekste. Luges neid värsse tunnetest, võib arvata, et autor on neid ridu kirjutades olnud armunud. Need on kirja pandud siiralt ja ausalt, mõnest kumab läbi nukrus.

Armastusluuleks saab liigitada ka luuletused „Isale” ja „Emale”. Need luuletused näitavad, kui tähtsad on autori jaoks ta vanemad ning ta ei karda seda kõva häälega ka välja öelda. Ta ei karda oma tundeid ega mõtteid. Neist luuletustest võib välja lugeda armastust ja tänutunnet vanemate vastu, soovi olla kaitstud ning soovi olla oma ema moodi.

Luuletuse „Kunstnik” võiks liigitada autobiograafiliseks. Tundub, et see pealkiri käib autori enda kohta. Sisu poolest selline mõnus ja rahulik kulgemine.

Eraldi tahaks välja tuua mõned luuletused, mis kõnetasid oma sisu poolest ning hakkasid silma oma terviklikkuse poolest. Mõtted olid värssidesse paigutatud loogiliselt ehk neid ei ole vägivaldselt puruks kistud. Need luuletused on järgmised:

„Kunstnik”, „Magus valu”, „Eestimaa embus”, „Südames”, „Emale”, „Põsepuna”, „Kanna mind vetel” ja „Isale”.

Kahe luuletuse puhul tekkis küsimus, kas neis on kogemata vead sisse jäänud või on tegemist kohmakalt väljendatud mõttega. Üheks selliseks luuletuseks on „Kevadevõim”, milles on järgmised read: vaid kõrvus / kisandab / randade raagus

Teiseks luuletuseks on „August”, milles on järgmised read: et saaks olematult olla / see suvesõõmu / taskupõhja pistaks.

Silma riivas ka see, et nimed olid väikese tähega kirjutatud (Eestimaa, Saaremaa). Luuletajad on küll oma loomingus vabad ning tihti ei jälgi nad õigekirjareegleid, kuid nimed võiksid siiski suure tähega olla.

Palju annavad antud luuletustele juurde kindlasti lisatud fotod. Eriti õnnestunud valikuks võib pidada fotosid, mis olid lisatud järgmiste luuletuste juurde:

„Kunstnik”, „Isale” ja „Emale”.

Viimasena mainitud luuletuse foto juures tekkis küsimus. Miks on see teistpidi? Kui lugeda teksti, on seal järgmine värss: sinu vormi järgi end väänan. Kas autor tahtis, et ka lugejad peaksid ennast keerama, väänama, et fotot vaadata? Kui see nii on, siis on see põnev lähenemine autori poolt.

Väga õnnestunuks võib lugeda raamatu pealkirja “Mesikaunis meel”. Lihtne, kuid samas nii mitmetahuline. Motiiv mesi käib läbi ka paarist luuletusest, mis näitab sellist lihtsamat silmaga nähtavat seotust tekstide ja pealkirja vahel.

Kindlasti oli sellise luulekogu kirjutamine autori poolt julge samm. Soovin edu edaspidiseks ja uusi põnevaid katsetusi luulemaastikul!

ENESEANALÜÜS

Läbiviidud praktilise töö järel selgus, et gümnaasiumiõpilasena on oma raamatut luua lihtsam, kui esialgu sai kardetud. Sellest olenemata ei tohi unustada vaeva ja aega, mis luulekogu valmimise alla kulus.

Luuletuste kirjutamise protsess kulges lodusalt, sest isiklik huvi kirjanduse vastu tuleb juba lapsepõlvest. Rohkete eeskujude suunamisel ei jäänud kunagi inspiratsioonist puudu. Praktilise töö ammu tekkinud idee võimaldas alustada juba varakult ja kirjutamiseks tehtud eeltöö seadis meele valmis. Trükikodadega suhtlemine ning tagasiside küsimine muutis autori teadlikumaks ametliku kirja koostajaks.

Muudatused, mida järgmise luulekogu kirjutamisel täide saadaks: esindada kogumikus rohkem luuletusi, kontrollida üle sissejäänud näpuvead ning vältida pidevat luuletuste ümberkirjutamist. Luulekogu „Mesikaunis meel” koosseisust jäeti välja sisuküllaseid salme, kuna autor ei olnud mõne värsiga rahul. Tulemusega rahul olemiseks on oluline parandada ka näpuvead, mida ka antud tagasisides välja toodi.

Võrreldes autori kirjutamisstiili töö alustamisel ning lõpetamisel, on luuletuste puhul märgata arengut nii sisult kui ka vormilt: luuletused on pikemaid, sügavamad, sisukamad ja isiklikumad kui varem. Tööd lõpetades kirjeldab autor oma kogemusi oskuslikumalt ja vabamalt. Esimesed valminud luuletused räägivad loodusest ning pealiskaudselt ka tunnetest. Puudus sügavus, mida autor nüüd avameelselt käsitleb.

Kogumiku lõpptulemus sai oodatust parem: valminud raamat on plaanitust sisukam, esteetiliselt ilusam ja luuletuste temadelt isiklikum. Nende omaduste kooslus muutis luulekogu autorile isikupärasemaks ning südamelähedasemaks.

Üldkokkuvõttes on autor oma luulekoguga rohkem kui rahul ning tunneb uhkust, et pikaajaline unistus on täide viidud. „Mesikaunis meel” oli julgustav samm, mida luulehuviline noor oma algusteel vajab.

KOKKUVÕTE

Käesoleva praktilise tööna valmis luulekogu „Mesikaunis meel”, mis sisaldab lembe- ja loodusluulet. Luuletustes ülistatakse kodumaad, ümbritsevat loodust ning avaldatakse imetlust lähedastele inimestele. Kirjutamisel on tuginetud kirjanduslikele kujunditele ning iga luuletus sisaldab kas kõla- või kõnekujundit.

Töö eesmärk oli anda välja luulekogu, mille kirjutamisel tutvuks autor luulekunsti võtetega ja arendaks end loomekirjutajana. Seatud eesmärgid said täidetud ning soovitud lõpptulemus saavutatud.

Kogu töö protsess sai alguse idee leidmisest ning eeltööst: eeskujude sättimisest, luulearvustuste lugemisest ja teistelt luulekogudelt inspiratsiooni saamisest. Töö sujuva kulgemise nimel pandi paika ajagraafik. Luuletused valmisid stiilikujunditele tuginedes, kuid sooviti säilitada raamatu autentsus ning vältida liigset kujundite mõjutust. Terve protsessi jooksul valmis 150 poolikut luuletust, millest valiti vaid 11 luuletust. Nende arvulise vähesuse eesmärk oli muuta kogumik lugejale mugavaks. Luulekogu on kokku pannud autor, mis on kujundatud ning trükitud Omaraamatu kodulehel. Valmis luulekogu fail saadeti tagasiside saamiseks valitud isikutele. Tagasiside põhjal tehti järeldusi ning selgitati välja kogumiku arengukohad.

Tehtud järeldusel esindaks autor järgmises luulekogus rohkem luuletusi ning kontrolliks üle sissejäänud pisivead.

Läbitud praktilise töö tulemusena on autori raamatu kirjutamise unistus täide viidud ning oma luuletusi tuntud poetessiga jagatud. Töö raames on omandatud erinevad luulekunsti võtted ning selgeks saanud stiilikujundite kasutamine. Luuleteemaline töö võimaldas tutvuda lähemalt eesti luuletajate loominguga. Kooliväliste isikutega suhtlemisel sai harjutada ametliku kirja koostamist ning oma soovide väljendamist. Luulekogu kirjutamine aitas autoril leida oma stiili ning oma loomingut vabalt jagada.

KIRJANDUS JA ALLIKAD

A i n e l o, Jaan, V i s n a p u u, Henrik 1932. Poetika põhijooni I. Tartu: Noor-Eesti

A n n u s, Epp, M e r i l a i, Arne, S a r o, Anneli 2003. Poetika. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus

B r i t a n n i c a 2008. Simile.

<https://www.britannica.com/art/simile> (08.05.2023)

B r i t a n n i c a 2016. Hyperbole.

<https://www.britannica.com/art/hyperbole> (08.05.2023)

B r i t a n n i c a 2017. Figure of speech.

<https://www.britannica.com/art/figure-of-speech> (08.05.2023)

E e s t i E n t s ü k l o p e e d i a: Litootes.

<http://entsyklopeedia.ee/artikkel/litootes> (08.05.2023)

H a r d i s o n, O.B, P r e m i n g e r, Alex, W a r n k e, Frank 1965. The Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics. Ameerika: Princeton University Press

L i t e r a r y d e v i c e s: Examples of Symbolism in Poetry.

<https://literarydevices.net/examples-of-symbolism-in-poetry-2/> (08.05.2023)

N o o t r e, Sirje 2012. Kirjanduse kõnekus I osa. Tallinn: Avita

O l e s k, Sirje i.a. Marie Under. - Kreutzwaldi sajand:

https://kreutzwald.kirmus.ee/et/lisamaterjalid/ajatelje_materjalid?item_id=55&table=Persons (08.05.2023)

R e e s e, Stephen 2023. Kuldse värvi sümbolika. - Avareurgente:
<https://avareurgente.com/et/kuldse-varvi-sumboolika> (08.05.2023)

S a a p a k k, Paul 1996. Valik vähelevinud sõnu. Tallinn: Koolibri

V ä l j a t a g a, Märt 2013. Mis on luule? - Keel ja Kirjandus:
<https://keeljakirjandus.ee/ee/archives/24627> (08.05.2023)

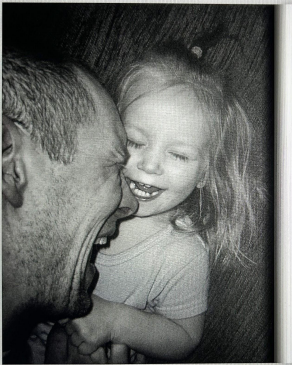
pitopöytä

johdattiin ohjeiden mukaisesti
pöytästä on pidettävä kiinni
kun kukaan ei ole vielä maistamassa
lähellä pidettävä kiinni on kiinni
kun kukaan ei ole vielä maistamassa
kun kukaan ei ole vielä maistamassa
kun kukaan ei ole vielä maistamassa

mal

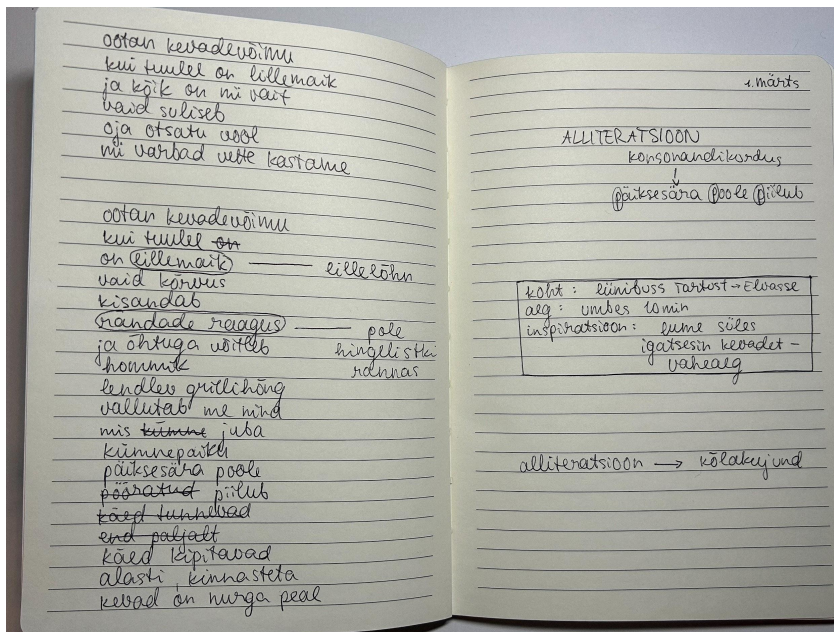
hän on voinut, heidän sarvet kun
tänään olla ja heidän tunteet merkitsevät
hän on voinut, heidän sarvet kun
tänään olla ja heidän tunteet merkitsevät
hän on voinut, heidän sarvet kun
tänään olla ja heidän tunteet merkitsevät
hän on voinut, heidän sarvet kun
tänään olla ja heidän tunteet merkitsevät

mal

hän, mutta sille pyynnön puolesta
joka on ollut hänen mielestään
on voinut, heidän sarvet kun
tänään olla ja heidän tunteet merkitsevät
hän on voinut, heidän sarvet kun
tänään olla ja heidän tunteet merkitsevät

Lisa 2. Päeviku väljavõte luuletusest "Kevadevõim"

Lisa 3. Tagakaanel olev moto

Mis on luule? küsid, kui köidad

mu silmadesse oma silme sina.

Mis on luule? Ja sina seda küsid?

Luule ... oled sina.

-(Gustavo Adolfo Bécquer, 1871)

SUMMARY

The poetry collection "Beautiful mind" was completed as a practical work, which contains poems about love and nature. The poems glorify the homeland, the surrounding nature and express admiration for people who are close. Writing is based on literary figures, and each poem contains either a figure of sound or a figure of speech.

The purpose of this work was to publish a collection of poems, learn the techniques of poetry and develop as a creative writer. The set goals were met and the final result achieved.

The whole work process started with finding an idea and doing preliminary work: setting examples, studying poetry reviews and getting inspiration from other poetry collections. A schedule was established for a better progress of the work. Figures of sound and speech were used while writing the poems, although the goal was to preserve the authenticity of the book and avoid excessive influence from the literary figures. During the entire process, 150 poems were written, from which only 11 poems were selected. Their numerical scarcity made the collection convenient for the reader. The collection of poems has been put together by the author, which has been designed and printed on the homepage of Omaraamat. The finished file was sent to appropriate and selected people for feedback. Based on the feedback, conclusions were drawn and areas for development of the collection were identified.

Based on the conclusions made, the author would present more poems in the next collection and check the small mistakes that remained.

As a result of the completed practical work, the author's dream of writing a book has come true and her poems have been shared with a well-known poetess. Various techniques of poetry have been acquired and the use of literary figures has been learned. This practical work made it possible to learn more about the works of Estonian poets. When communicating with people outside the school, the author practiced writing a formal letter and expressing her functionary wishes. Writing a collection of poems helped the author find her own style and share her work freely.

AUTORIDEKLARATSIOON

Käesolevaga kinnitan, et olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud. Käesolevat tööd ei ole varem esitatud kusagil mujal.

Annan töö positiivsele hindele kaitsmise korral Elva Gümnaasiumile tasuta loa (lihtlitsents) enda koostatud uurimistöö või praktilise töö kirjaliku osa reprodutseerimiseks, säilitamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni, juhul kui sellega ei riivata kolmandate tööga seotud osapoolte õigusi.

Ülaltoodust tulenevalt kinnitan, et viitan oma töö kasutamisel või esitamisel edaspidi alati Elva Gümnaasiumile kui töö kaasautorile.

.....

/kuupäev, töö autori nimi ja allkiri/

Juhendaja(te) otsus kaitsmisele lubamise kohta

.....

/kuupäev, juhendaja nimi ja allkiri/

